

ปรัชญาการปกครองของฮั่นเฟยจื่อ Han Fei Tzu's Political Philosophy

พระมหาศักรินทร์ ธมมาลโย

Phra Mahasakrin Thammalyo

นักวิชาการอิสระ ด้านปรัชญา

Independent Scholar in Philosophy

พระมหามหาวินทร์ปुरुสุตโตโม

Phramaha Maghavin Purisuttamo

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School Mahamakut Buddhsit University

E-mail: Phradirekthamma@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 14 พฤษภาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 พฤษภาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 พฤษภาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปรัชญาของฮั่นเฟยจื่อ โดยปรัชญาของเขานี้คนจีนยุคใหม่ชอบใจเป็นอย่างมาก ตามประวัติศาสตร์แล้ว หลังจากเสร็จสิ้นการสงครามระหว่างแคว้นแล้ว คนในประเทศเริ่มพากันเบื่อหน่ายสงครามและไม่เห็นด้วยกับการแบ่งแยกชนชั้นในสังคม ดังนั้น สังคมในตอนนั้นจึงหันมาให้ความสำคัญกับกฎหมายมากกว่าระบบจารีตประเพณีและคุณธรรม จนในที่สุด จึงได้เกิดรัฐจิ้น ซึ่งเป็นรัฐแรกๆ ที่นำปรัชญานิตินิยมมาใช้ในการเมืองการปกครอง

คำสำคัญ : Political Philosophy, ฮั่นเฟยจื่อ, ปรัชญานิตินิยม

ABSTRACT

This article aims to present the philosophy of Han Fei Tzu which is Chinese philosophy that was interesting by a new generation people. In Chinese history after the war between the regions there were tired of wars and anti with the social classes; therefore they turned to attend with the law rather than the customary and moral system. Finally, Chin state was the first Chinese ancient state that adopted the jurisprudence philosophy into its administration of the state.

Keywords: philosophy of government, Han Fei Tzu, jurisprudence philosophy

1. ทศนะทางการปกครองของฮั่นเพยจื่อ

ฮั่นเพยจื่อเป็นนักปรัชญาสำนักนิตินิยม *สำนักนิตินิยมเป็นสำนักที่เสนอแนวคิดแบบถอนรากถอนโคนที่สุดในบรรดาสำนักรักคิดจีนโบราณทั้งหมด สำนักนี้ปฏิเสธมาตรฐานทางจริยธรรมของพวกเขาขงจื่อ ปฏิเสธบัญญัติทางศาสนาของพวกมอจื่อ ทั้งนี้โดยใส่ใจในอำนาจ สำนักนิตินิยมไม่ยอมรับสิทธิอำนาจใดๆ นอกจากผู้ปกครอง และไม่แสวงหาแบบแผนแนวปฏิบัติจากอดีต* (Wing-Tsil Chan, *A Source Book in Chinese Philosophy*, (Princeton: Princeton University Press), 1963. P. 251. อ้างใน สุวรรณภา สถาอานันท์, *กระแสดารปรัชญาจีน*, (สยาม : กรุงเทพฯ), 2538, หน้า 258) เพราะเขาได้ใช้จุดเด่นของนักปรัชญาก่อนหน้ามาเป็นรากฐานของตน โดยเฉพาะปรัชญาจากสำนักขงจื่อ แต่ที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดก็จากปรัชญาของเซน เต๋า เช่น ปู-ไฮ และ ชางหยาง นั่นคือ ชี ชู หรืออำนาจ ศิลปะหรือการใช้วิธีการใช้อำนาจ และกฎหมาย ฮั่นเพยจื่อเสนอว่า “เมื่อพิจารณาทิศทางคำพูดของตน อย่าไปเปลี่ยน อย่าไปแก้ไข จงตรวจสอบคำพูดเหล่านั้น แล้วเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้น” (Burton Watson (Trans.), *Han Fei Tzu : Basic Writings*, (New York : Columbia University Press), 1964), p. 18. เล่มเดียวกัน, หน้า 266) ปรัชญาของฮั่นเพยจื่ออาจจัดเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ 1. ปรัชญาสังคมและการเมือง 2. ปรัชญาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมอุดมคติ (พิน ดอกบัว, *ปวงปรัชญาจีน*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (โรงพิมพ์ธรรมสาร : กรุงเทพฯ), 2542, หน้า 200)

(ก) ปรัชญาสังคมและการเมือง

ฮั่นเพยจื่อเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ สังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ได้เปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ อย่างเช่น สมัยโบราณมนุษย์สร้างบ้านอยู่บนคาคบไม้เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย กาลต่อมาเกิดต้นพบไฟจากการเอากิ่งไม้แห้ง 2 อันมาเสกกัน ก็มีความภูมิใจอย่างที่สุด ในปัจจุบันหากใครยังสร้างบ้านอยู่บนต้นไม้และก่อกองไฟโดยเอาไม้มาเสกกัน ก็จะเป็นที่ขบขันไม่ใช่น้อยเพราะปัจจุบันมนุษย์ได้ค้นพบวิธีการอื่นๆ ที่ดีกว่านั้นมาก ดังนั้น ฮั่นเพยจื่อจึงสรุปความเห็นของเขาว่า *เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันนี้ หากจะมีใครยกย่องสรรเสริญของพระเจ้าเย้า (Yao) พระเจ้า (Shun) พระเจ้าถัง (Tang) พระเจ้าหวู่ (Wu) ซึ่งเป็นกษัตริย์นักปราชญ์ทั้ง 5 ในอดีตว่าควรจะนำมาใช้ในปัจจุบัน ผู้นั้นย่อมตกเป็นที่ตลกขบขันเป็นแน่ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่เป็นปราชญ์จึงไม่มีความมุ่งหมายที่จะปฏิบัติตามอดีต หรือกำหนดกฎเกณฑ์อะไรจากอดีต แต่เขาจะศึกษาเหตุการณ์ในปัจจุบันเป็นยุคสมัยของเขาอย่างถ่องแท้ แล้วคิดแสวงหาลู่ทาง เพื่อเผชิญกับเหตุการณ์ในปัจจุบันอย่างเหมาะสมกับภรณ์* (ชีวไซ ปรัชญาจีน แปลโดย สกนนิลวรรณ จาก *The Story of Chinese Philosophy*, (พระนคร : โอเดียนสโตร์) 2523, หน้า 406)

ความข้อนี้จะเห็นได้จากนักปรัชญาสมัยก่อน ต่างก็ให้ความสำคัญต่อแบบอย่างของผู้นำในอดีต พวกนักปรัชญาดังกล่าว จึงถือปฏิบัติของกษัตริราชดังกล่าวยุติว่าเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ ได้มาตรฐาน เป็นแบบอย่างตลอดไป แต่ฮั่นเพยจื่อกลับมีความเห็นว่าการยึดมั่นในอดีต ถึงแม้จะมีประโยชน์ด้านถ่ายทอดวรรณกรรมและสร้างเสถียรภาพแก่สังคม แต่ก็เป็นการอุปสรรคขัดขวางความคิดใหม่ๆ และความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จึงไม่เป็นผลดี ควรเลิกเสีย ฮั่นเพยจื่อได้ยกตัวอย่างความเขลาของการยึดมั่น ซึ่งเป็นวิธีการปกครองในเรื่องอดีตว่าไม่ควรนำมาใช้ในปัจจุบันอีก ตัวอย่างเช่น

ครั้งหนึ่งยังมีชาวนาอยู่คนหนึ่งในแคว้นซุง กำลังไถนาอยู่ในทุ่ง ขณะที่เขาไถนาอยู่ มีกระต่ายป่าตัวหนึ่งวิ่งมาอย่างรวดเร็วชนตอไม้ซึ่งอยู่กลางนา คอหักตาย ตั้งแต่นั้นชาวนาที่เล็กไถนา ไปคอยยืนดูที่ตอไม้ หวังว่าจะมีกระต่ายตัวอื่นวิ่งมาชนตอไม้ตายอีก จะได้เก็บเป็นอาหาร แต่ก็ต้องผิดหวังเพราะไม่มีกระต่ายตัวไหนมาชนตอไม้ตายอีก การกระทำของชายคนนั้น กลายเป็นที่ขบขันของคนทั้งแคว้นซุง ผู้ปกครองไฉยัดมันกับสิ่งอดีตปรารถนาจะใช้สิ่งอดีตมาปกครองในปัจจุบันผู้ปกครองนั้นก็เหมือนชายเฝ้าคอยกระต่าย

ด้วยเหตุนี้ ฮันเฟยจื่อจึงตำหนิปรัชญาสำนักของขงจื่อว่า เป็นเพียงแค่ทฤษฎี ไกลจากความเป็นจริง นำมาปฏิบัติไม่ได้ การปกครองบ้านเมืองไม่ใช่ของเล่นสำหรับใช้ทดสอบทฤษฎีต่างๆ แต่ต้องใช้ความจริงที่สอดคล้องเหมาะสมกับยุคนี้ๆ มาปกครอง

อนึ่ง พวกนักปราชญ์มีวแต่ถกเถียงกันในเรื่องการปกครองรูปแบบต่างๆ แต่ไม่คำนึงถึงความจริงที่มีอยู่ในปัจจุบัน กลับพูดแต่คุณความดีที่มีอยู่ในอดีต พวกนักปราชญ์เหล่านั้นไม่ศึกษาข้อเท็จจริงของกฎหมายบ้านเมือง ไม่พิจารณาศึกษาสภาพการณ์อันผิดปกติวิสัยของพลเมือง ดีแต่พูดถึงประเพณีที่ผ่านมามีวแต่ยึดมั่นกับการเลียนแบบคุณความดีของนักปกครองที่ดีในอดีต พวกนักปราชญ์ในสำนักขงจื่อกล่าวออกมาอย่างไพเราะว่า “ขอให้ฟังคำแนะนำของเรา แล้วท่านจะกลายเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่บริหารสามารถ” (เฟิงอ้าง, หน้า 382-383) คำพูดอย่างนี้เหมือนกับคำสวดอ้อนวอนของหมอผี เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองที่ฉลาดย่อมไม่รับคำแนะนำเช่นนั้นเป็นอันขาด แต่จะใช้ปัญญาพิจารณาความเป็นจริง แล้วสกัดทิ้งสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ผู้ปกครองที่มีสติปัญญาจะไม่ยอมฟังพาสั่งที่เรียกว่ามนุษยธรรม ไม่ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรม หรือคอยฟังคำแนะนำของนักปราชญ์ในลัทธิขงจื่อแต่ประการใด กล่าวคือ

“ถ้าผู้ปกครองต้องการหยุดการกระทำอันชั่วร้าย ผู้ปกครองต้องระวังให้คำพูดต้องตรงกับผลที่เกิดขึ้น กล่าวคือ คำพูดกับการกระทำต้องสอดคล้องกัน เมื่อขุนนางยื่นข้อเสนอ ผู้ปกครองมอบหมายงานแก่ขุนนางตามน้ำหนักแห่งคำพูด แล้วจึงเรียกร้องให้บรรลุผลงานตามนั้น ถ้าความสำเร็จต้องตรงกับงาน ถ้างานต้องตรงกับคำพูด เมื่อนั้นผู้ปกครองควรให้รางวัล แต่ถ้าไม่สำเร็จต้องตรงกับงาน งานไม่ตรงกับคำพูด ผู้ปกครองต้องลงโทษ ด้วยเหตุนี้ ถ้าขุนนางผู้ใดกล่าววาจาคำใด แต่มีผลงานเพียงเล็กน้อย ผู้ปกครองต้องลงโทษขุนนางนั้น มิใช่เพราะผลงานน้อย แต่เพราะผลงานไม่ตรงกับ “นาม” ที่ให้ไว้เพื่อกระทำกรณนั้น ในทำนองเดียวกัน ถ้าขุนนางผู้ใดกล่าววาจาคำน้อย แต่มีผลงานอันยิ่งใหญ่ ขุนนางผู้นั้นก็ต้องถูกลงโทษเช่นกัน มิใช่เพราะผู้ปกครองไม่พึงใจในผลงานอันยิ่งใหญ่ แต่เพราะท่านพิจารณาเห็นว่า ความไม่สอดคล้องระหว่างนามกับการกระทำเป็นข้อผิดพลาดที่หนักหนากว่าผลงานอันยิ่งใหญ่มากมาย” (Burton Watson (Trans.), Han Fei Tzu : Basic Writings, (New York : Columbia University Press), 1964), p. 31-32. อ้างใน. สุวรรณ สภาอานันท์, กระแสธารปรัชญาจีน, (สยาม : กรุงเทพฯ), 2538, หน้า 267)

(ข) ปรัชญาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมในอุดมคติ

ฮันเฟยจื่อเชื่อว่าธรรมชาติแท้หรือดั้งเดิมของคนนั้นต้องมีความเห็นแก่ตัว มุ่งแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของตน และเป็นนักวัตถุนิยม ทุกอย่างที่คนทำลงไปก็เพื่อผลประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น ยิ่งได้ผลประโยชน์ตอบแทนมากก็ยิ่งทำมาก แม้แต่บิดามารดาในสังคมประเทศจีนก็มีความลำเอียง รักบุตรมากกว่าธิดา ทั้งนี้ก็เนื่องจากความเห็นแก่ตัวเช่นเดียวกัน

บิดามารดาที่ได้บุตรชายย่อมปลาบปลื้มยินดี แต่ถ้ามีลูกสาวจะเกิดความรู้สึกชิงชัง อาจทำได้แม้ฆ่าลูกของตนเสีย ทั้งนี้บิดามารดาคำนึงแต่ผลประโยชน์ที่ตนพึงจะได้รับในกาลข้างหน้า ก็ในเมื่อบิดามารดายังทำต่อลูกของตนถึงอย่างนี้ จะกล่าวไปใยถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนอื่น

อันเพยจื่อได้ยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร เพื่อชี้ให้เห็นว่า แม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แห่งสายโลหิตก็ยังคงเป็นการสัมพันธ์โดยหวังผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอยู่ดี

2. ทำไมผู้นำจึงควรนำปรัชญาของอันเพยจื่อไปใช้

ใจความสำคัญของปรัชญาอันเพยจื่อ คือ เขาต้องการให้พลเมืองมีความสุข สังคมเป็นระเบียบ ประเทศชาติมั่นคงและมั่งคั่ง ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ รัฐจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. แต่งตั้งให้มีฮ่องเต้หรือกษัตริย์เป็นผู้นำของรัฐ มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง กำหนดคุณและโทษไว้ให้ชัด และคอยดูแลทุกอย่างให้ดำเนินไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

2. ผู้นำของรัฐต้องแต่งตั้งบุคคลอื่นๆ ให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ลดหลั่นกันไปตามลำดับ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของพระองค์ ทุกตำแหน่งต้องมีอำนาจและหน้าที่อยู่ในตัว ใครทำไม่ได้ตามกำหนดก็ให้ปลดออก ตั้งคนอื่นแทน

3. ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ ใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินปัญหาทุกอย่าง ให้เลิกชนชั้นสูงต่ำ ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันในสายตาของกฎหมาย

4. รมรงค์ให้พลเมืองเป็นชาวไร่ชาวนาและทหาร เพราะชาวไร่ชาวนาสามารถหารายได้เข้ารัฐ ทำให้ประเทศชาติมั่นคง ไม่ถูกรุกราน ทำให้บ้านเมืองมีเสถียรภาพ สงบสุข ดังนั้น บุคคลทั้ง 2 ประเภท จึงได้รับการยกย่องมากกว่าการเป็นแค่กำลังสำคัญของชาติ แต่เป็นถึงพลเมืองที่มีค่าของประเทศ

3. บทสรุป

ปรัชญาของอันเพยจื่อนั้นเป็นที่ชอบใจของคนจีนยุคใหม่สมัยหลังสงครามระหว่างแคว้นต่างๆ เพราะคนเบื่อหน่ายต่อสงคราม เห็นความไม่ดีของการแบ่งแยกชั้น และเมื่อมาพบแนวความคิดใหม่ที่นิยมใช้กฎหมายแทนจารีตประเพณีและคุณธรรม ทำให้เกิดความหวังใหม่ว่า กฎหมายคงจะช่วยให้ คงจะไม่ล้มเหลวอย่างการใช้ระบบจารีตประเพณีและคุณธรรมดังที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐจินซึ่งเป็นรัฐแรกที่น่าปรัชญานิตินิยมไปใช้ และก็ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้รัฐจินเป็นเลิศในทางกสิกรรมและการทหาร และรัฐจินเองซึ่งเป็นรัฐเล็กๆ แต่ก็สามารถกำจัดแคว้นปรปักษ์ได้หมด จนกระทั่งสามารถรวบรวมแคว้นทั้งหมดเข้าเป็นอาณาจักรประเทศจีนประเทศเดียวกันได้สำเร็จเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีน อันเพยจื่อได้ปฏิวัติปรัชญาจีนที่ผ่านการมา โดยใช้กฎหมายแทนที่จารีตประเพณีและคุณธรรม เป็นการนำเอาทฤษฎีใหม่มาใช้แทนทฤษฎีเก่าซึ่งยึดถือกันมานาน และจากอิทธิพลของปรัชญาอันเพยจื่อจึงทำให้คนจีนยุคถัดมาเห็นความสำคัญของกฎหมาย จึงหันมาใช้กฎหมายเข้ามาแก้ปัญหาต่างๆ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อมา จนทำให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นพลังสำคัญของประเทศ

บรรณานุกรม

สุวรรณา สถาอานันท์. (2538). **กระแสดารปรัชญาจีน**. กรุงเทพฯ : ศยาม.

พื้น ดอกบัว. (2542). **ปวงปรัชญาจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร.

ชีวไซ. (2523). **ปรัชญาจีน**. แปลโดย สกล นิลวรรณ จาก The Story of Chinese Philosophy. พระนคร : โอเดียนสโตร์.

Gia Fu Feang and Jane English. (1973). **Tao Tzu : Tao Te Ching**. (New York :Vintage Book),

Fung yu-lan. (1973). **A History of Chinese Philosophy**. (vol.1) Traslated by Derk. Bodde New Jersey: Princeton University.

Wing-Tsil Chan. (1963). **A Source Book in Chinese Philosophy**. Princeton : Princeton University Press.

Burton Watson (Trans.). (1964). **Han Fei Tzu : Basic Writings**. New York : Columbia University Press.